

Polgári nemzetbiztonsági képzések a hazai felsőoktatásban (A képzésfejlesztés aktuális kérdései)

Dobák Imre¹

Absztrakt:

Jelen tanulmány az NKE polgári nemzetbiztonsági képzésének 2012 utáni összetett fejlesztési kérdéskörét tekinti át. Rövid történeti bevezető gondolatokat követően a (polgári) nemzetbiztonsági képzés struktúráját és felsőoktatási kereteit vizsgálja. „A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítójú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett Ludovika Kutatócsoport keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.”

Kulcsszavak: képzés, fejlesztés, nemzetbiztonság

Abstract:

The study examines the issue of complex development of civilian national security university programmes at the National Security Institute of NUPS. After a brief historical introduction, it deals with the structure of the national security university programmes after 2012 and its higher educational framework. „The work was created in commission of the National University of Public Service under the priority project KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 titled „Public Service Development Establishing Good Governance” in the Ludovika Research Group.”

Keywords: education, development, national security

¹ Nemzeti Közszolgálati Egyetem, ORCID azonosító: 0000-0002-9632-2914

Bevezetés

A rendszerváltást követő évtizedben a hazai polgári nemzetbiztonsági szféra² felsőoktatási képzésének lehetősége eltűnt a magyar felsőoktatás kínálatából. Habár a létrejövő új nemzetbiztonsági szolgálatok oldaláról többször is érezhető volt, hogy ennek létjogosultsága lenne a képzések között, az akkori külső körülmények nem tették lehetővé, hogy a gondolatok és tervek megvalósuljanak. Később, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem keretei között jött létre az alapvetően katonai irányultságú nemzetbiztonsági képzés, majd jelentős fordulópontként a Nemzeti Közszerződési Egyetem létrehozása teremtette meg a lehetőséget a polgári nemzetbiztonsági felsőoktatási szak kialakítására.³ Jelen tanulmány – rövid képzéstörténeti gondolatokat követően – ennek a 2012-től eltelt öt évnek a főbb fordulópontjait, a nemzetbiztonsági és ezen belül a polgári nemzetbiztonsági képzés összetett fejlesztésének kérdéskörét tekinti át.

Képzéstörténeti előzmények

Anélkül, hogy a nem katonai jellegű „titkosszerződési” képzések történeti előzményeit hosszabban ismertetnénk,⁴ a 20. század első feléig visszatekintve az egyes szervezetek berkein belül szervezett szakmai jellegű tanfolyamoknak és

² A polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 2. § (1) kategorizálja, azonban a szervezetrendszer a rendszerváltozásig visszatekintve több változáson ment keresztül. Lásd: DÁVID Ferenc: Nemzetbiztonság és szervezetrendszer, Államtudományi Műhelytanulmányok 2017/14. szám 6–7.o. http://archiv.uni-nke.hu/uploads/media_items/david-ferenc-nemzetbiztonsag-es-szervezetrendszer-1.original.pdf (Letöltve: 2017.09.05.)

³ Az időszak törvényi szabályozása a 2011. évi CXXXII. törvény, amely az államtudományi és közigazgatási, a nemzetközi és európai közszolgálati, a rendészeti, és a katonai felsőoktatási tevékenységek mellett már kiterjed a nemzetbiztonsági felsőoktatásra is, vagyis a nemzetbiztonsági ágazat szakembereinek felkészítése érdekében indított nemzetbiztonsági alapképzésre, valamint a hozzá kapcsolódó mesterképzésre, és doktori képzésre.

⁴ A szféra történelmére visszatekintve – politikai rendszerektől függetlenül – a 20. század különböző korszakaiban szinte folyamatosan jelen voltak a szféra sajátos képzései, amelyek a felsőoktatásban a század második felétől jelentek meg. Ezen képzéstörténeti kérdések mélyebb áttekintése nem célja jelen tanulmánynak, azt az NKE Nemzetbiztonsági Intézetének 2014-ben szervezett nagyszabású konferenciáján jelenlévő szakemberek, oktatók és témakörrel foglalkozó kutatók megtették. Lásd: Nemzetbiztonsági Szemle Különszáma 2014.

http://uni-nke.hu/uploads/media_items/nemzetbiztonsagi-szemle-2014-kulonszam-kepzestorteneti-konferencia-20140624.original.pdf (Letöltve: 2017.08.22.)

képzéseknek a nyomait láthatjuk. Példaként a két világháború közötti csendőr, vagy akár detektív állományt érintő képzéseket⁵ lehet kiemelni, ahol azok alapvetően az elhárítási feladatkör mentén szerveződtek és szervezett tanfolyami keretekben zajlottak.⁶ A 2. világháborút követően – az egyes korszakok megítélésétől függetlenül – ideiglenes tanfolyamokkal és tanosztályi képzésekkel, az állambiztonsági felkészültséget nyújtó ún. Dzerzsinszkij Tiszti Iskola képzésével,⁷ vagy akár 1959-től a BM Rendőrtiszti Akadémia Politikai Nyomozó Tanszék állambiztonsági oktatásával⁸ találkozhatunk. Igazi változást az 1970-as évek hoztak, hiszen az 1970. évi 39. számú törvényerejű rendelettel létrehozott Rendőrtiszti Főiskola már felsőoktatási képzésként biztosította az érintett szervezetrendszer igényeinek kiszolgálását. Ennek akkor külön szak adhatott keretet, ahová a beiskolázás, a gyakran vendégtanároktól „terhelt” oktatói kör kialakítása,⁹ valamint a tananyagok kidolgozása a szervekkel való együttműködésben történt.¹⁰ A tanszéki struktúrát a főiskola Állambiztonsági Tanszéke biztosította.¹¹

A rendszerváltozást követően az állambiztonsági szak¹² a Rendőrtiszti Főiskolán megszüntetésre került,¹³ a képzési igények azonban, a létrejött új nem-

⁵ DOBÁK Imre: Adalékok a 2. vkf. osztály képzéstörténeti kérdéseire. In. Felderítő Szemle 2014/2. szám p. 106.

⁶ DOBÁK Imre: Levéltári forrás – a két világháború közötti katonai hírszerzők és elhárítók oktatásáról, képzéséről, Hadtudományi Szemle 2016. IX. évfolyam 2. szám

⁷ JOBST Ágnes - Dokumentum az államvédelmi tiszképzés megindításáról, 1948, Betekintő 2010/2., valamint KOZÁRY Andrea: Az ÁVH Dzerzsinszkij Tiszti Iskolája, Rubicon, http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/az_avh_dzerzsinszkij_tiszti_iskolaja/ (Letöltve: 2017.08.22.)

⁸ JOBST Ágnes - A titkosszolgálatok tudománya az oktatás és a tananyagok tükrében – 1945 után. In: Csóka F. (főszerk.) – Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából, p. 425.

⁹ Megj.: Az állambiztonság területén kezdetben orosz vendégtanárok bevonásával zajlott a képzés. Lásd: BODA József: A nemzetközi oktatás és képzés története a magyar rendvédelmi szervezeteknél, Belügyi Szemle 2001/10. szám pp. 59–79.

¹⁰ DOBÁK Imre: A nemzetbiztonsági képzésről, In. Nemzetbiztonsági Szemle 2014. Különszám. 69. o.

¹¹ A Rendőrtiszti Főiskola ideiglenes szervezeti és működési szabályzata 10-1659/1972. http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10-1659_1972.pdf (Letöltve: 2017.09.22.)

¹² FIALKA György: Az állambiztonsági képzés zárása, a nemzetbiztonsági képzés kezdete 1990-1994-ig, In. Nemzetbiztonsági Szemle 2014. Különszám. p. 79.

¹³ Az állambiztonsági szak 1990-ben, a katonai elhárító szak még 1973-ban megszűnt. Forrás: Blaskó Béla: A rendészeti felsőoktatás évtizedei, A jogászképzés múltja, jelene és jövője – Ünnepi tanulmányok, konferencia-előadások, kerekasztal beszélgetések, 2003. p. 112., https://www.ajk.elte.hu/Jogaszkepzes_konfktotet (Letöltve: 2017.11.28.)

zetbiztonsági szolgálatok oldaláról nem tűntek el. A főiskola képzésfejlesztési tervei között már 2008-ban is nyomait láthatjuk a polgári nemzetbiztonsági szaknak,¹⁴ ennek megvalósítására azonban nem került sor. A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok érdeklődő munkatársai számára, így a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen időközben kialakított¹⁵ nemzetbiztonsági szakon történő tanulmányok folytatására nyílt lehetőség. Meghatározó ennek az időszaknak a jelentősége, hiszen az akkori oktatók és szakemberek több lépcsőben kidolgozták az egymásra épülő nemzetbiztonsági alapszak és mesterszak képzési dokumentumait, tanterveit, majd megindulhatott az oktatás, és a Nemzetbiztonsági Tanszékké formálódó szervezet lehetővé tette a szak oktatásainak összefogását is.

A nemzetbiztonsági képzés és specializációi

2012-ben – a Nemzeti Közszerződési Egyetem megalakulását követően – ún. karközi intézetként jött létre a Nemzetbiztonsági Intézet, ahol a hazai nemzetbiztonsági szolgálatok és az őket irányító minisztériumok szándékainak megfelelően kezdetben két tanszék (Polgári-, valamint Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék) kezdte meg működését. A munka kezdeti lépéseit a tanszékek állományának feltöltése jelentette. Rájuk hárult a következő évben indítani tervezett képzések tematikáinak, illetve a két tanszék közös munkáját érintően a nemzetbiztonsági képzési elemeknek az áttekintése. Ennek eredményeként alakulhatott ki a már korábban akkreditált (ZMNE)¹⁶ nemzetbiztonsági képzési programok módosításával a tantárgyi szerkezet. (A két specializáción az alapozó és törzsanyagok azonosnak tekinthetők, a specializációs ismeretkörök azonban már differenciáltan jelentek meg).¹⁷ A szak előkészítése majd indítása során a megrendelő szervezet igényeivel összhangban a hangsúly a levelező képzésre helyeződött.

A sikeres felvételi eljárások eredményeként, – egy év kihagyás után – 2013-ban az NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar (továbbiakban: HHK) kínálatában, a nemzetbiztonsági alap- és mesterszak katonai és polgári nemzetbiztonsági specializációin is megindulhatott az oktatás. Az érdeklődők és jelentkezők

¹⁴ Rendőrtiszt Főiskola 2008 évi küldetésnyilatkozata (csak archivált weboldal eléréssel: <http://web.archive.org/web/20080215183933/http://www.bm.hu:80/rtf/kuldetes.html> (Letöltve: 2017.09.05.))

¹⁵ Héjja István: A katonai nemzetbiztonsági képzések helyzete (1990–2012) 10–24.o. In: Nemzetbiztonsági Szemle 2014. Különszám. p. 79.

¹⁶ Lásd: ZMNE KLHK Nemzetbiztonsági alapképzési szak önértékelés http://portal.zmne.hu/download/szenatus/2009/7_hat_1_mell.pdf (Letöltve: 2017.11.15.)

¹⁷ Lásd: fir2 képzési struktúra <http://firgraf.oh.gov.hu/prg/kkk.php?graf=BSZKNEB> (Letöltve: 2017.08.22.)

száma jelezte, hogy az újrainduló, azonban módosított felsőoktatási szak egyfajta hiányt pótol a nemzetbiztonsági szolgálatok, és a titkos információgyűjtésre jogosult egyéb szervek számára.

A nemzetbiztonsági szak, következő jelentős fejlesztési lépése a terrorelhárítási specializációk 2015-2016-os kidolgozása volt, amelyet már az időközben megalakult Terrorelhárítás Tanszék munkatársai fogtak össze és készítettek elő.

Fontos hangsúlyozni, hogy a módosított nemzetbiztonsági képzés 2013-ban már államilag finanszírozott formában indult, jelezve, hogy a folyamatos utánpótlás felkészítésére az érintett szakmai szervezeteknek szükségük van. Mind az alap-, mind a mesterszak polgári nemzetbiztonsági specializációi esetében ennek figyelembevételével történt és történik az éves beiskolázási keretszámok kialakítása is, hiszen az 1/2013. (I. 8.) KIM rendelet értelmében a rendészetért felelős miniszter a rendészeti felsőoktatás mellett, a *„nemzetbiztonsági felsőoktatás polgári területe, a honvédelemért felelős miniszter a katonai felsőoktatás és külön a nemzetbiztonsági felsőoktatás katonai területe tekintetében”* készít beiskolázási tervet és juttat el az egyetemnek.¹⁸

A képzés az ágazati igényekkel összhangban jelenleg is zártnak tekinthető, így az 1/2013. (I. 8.) KIM rendelet 12. § (1) alapján a *„nemzetbiztonsági alap- és mesterképzési szakra - katonai vagy polgári nemzetbiztonsági területre - csak a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok és a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, illetve a titkos információgyűjtésre törvényben felhatalmazott szervezetek állományába tartozó olyan személy, valamint a mesterképzési szakra a Magyar Honvédség felderítő szakmai számú olyan tisztje jelentkezhetsz, akit a beiskolázási jogkörrel rendelkező elöljáró vagy vezető az előmeneteli tervek alapján támogat, továbbá aki érvényes és kockázatmentes biztonsági szakvéleménnyel rendelkezik.”*

Alapesetben a katonai nemzetbiztonsági specializációra a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat munkatársai, a polgári nemzetbiztonsági specializációra a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, valamint a titkos információgyűjtésre törvényben felhatalmazott egyéb szervezetek munkatársai, a terrorelhárítási specializációra pedig a Terrorelhárítási Központ munkatársai kerültek beiskolázásra.

Hasonlóan a későbbiekben tárgyalt polgári nemzetbiztonsági szakhoz, *„az egyetem a nemzetbiztonsági alapképzésre jelentkezővel az alkalmassági vizsgálat részeként pályalkalmassági orientációs beszélgetést folytat le, amelynek*

¹⁸ 1/2013. (I.8.) KIM rendelet a közigazgatási, rendészeti, katonai és nemzetbiztonsági felsőoktatás vonatkozásában az évenként felvehető hallgatói létszám megállapításával és elosztásával kapcsolatos eljárás részletes szabályairól, a Nemzeti Közzolgálati Egyetemre történő felvétel különös feltételeiről, valamint a külföldi hallgatók Nemzeti Közzolgálati Egyetemre történő felvételének, jogállásának és tanulmányainak részletes szabályairól

*keretében bizottság vizsgálja a felvételiző pálya iránti elkötelezettségét.”*¹⁹ Mindez elősegítheti, a különböző ágazati területekről érkezők nemzetbiztonsági ismeretkörök és tanulás iránti motivációjának megismerését, a követelményeket teljesítő felsőoktatásba történő hatékonyabb becsatornázását.

Az egyes specializációk kidolgozását összetett szakfejlesztési lépések, egyeztetések és előkészítő munka előzte meg. A képzések tantárgyi szerkezetében széles körű az NKE más karainak, tanszékeinek a megjelenése is, hiszen az adott ismeretek oktatásának lehetősége ezeken a helyeken magas szinten rendelkezésre áll. Az ún. alapozó és törzsanyag tantárgyai kapcsán, az alapszak mintatantervében 26, a mesterszakéban pedig 17 tantárgy tárgyfelelősi és oktatási feladatait végzik az NKE más karainak oktatói. (Az intézet pedig az NKE más szakjai irányába a nemzetbiztonsági vonatkozású ismeretkörök mentén biztosít szélesebb kitékin-tést.)

Összességében, a nemzetbiztonsági képzések keretrendszere, illeszkedik a bolognai folyamathoz, és a MAB 2017/3/VI sz. határozatában (a Nemzeti Közszolgálati Egyetem intézményakkreditációs értékeléséről)²⁰ 2022. december 31-ig akkreditálta az egyetem nemzetbiztonsági képzéseit. Mint minden felsőoktatási képzés esetében, a vonatkozó Képzési és Kimeneti Követelmények az érdeklődők számára elérhetőek, a szakok nyilvánosan meghirdetésre kerülnek (felvi.hu).

A polgári nemzetbiztonsági képzés fejlesztése

A belügyi ágazati, szakmai igények alapján, 2015-ben kezdődött meg a specializációs képzési szinten túlmutató, *önálló polgári nemzetbiztonsági alap és mesterképzési szakok* kidolgozása. Az NKE Rendészettudományi Kar (továbbiakban: RTK) képzési szerkezetét bővítő új szakok előkészítésére több lépcsőben került sor, illetve annak folyamata még napjainkban sem zárult le.

¹⁹ Az NKE Felvételi Szabályzat 14. §-ában foglaltak alapján a bizottság elnöke az NBI igazgatója, tagjai a Katonai-, a Polgári Nemzetbiztonsági és a Teroelhárítási Tanszékek vezetői. A bizottságba további egy-egy fő, legalább 10 év szakmai tapasztalattal rendelkező hivatásos tiszt tagot delegálhatnak a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, az Alkotmányvédelmi Hivatal és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, illetve a jelentkező állományviszonyához kapcsolódóan egyéb titkos információgyűjtésre jogosult szervezetek. https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/felveteli-szabalyzat_hataly-2017_vii_-8-tol.original.pdf (Letöltve: 2017.11.15.)

²⁰ http://www.mab.hu/web/images/tir/hatarozatok/NKE_170331_plhatH.pdf (Letöltve: 2017.11.28.)

1. szakasz:

A szakfejlesztési folyamat első mérföldköveként került sor a Képzési és Kimeneti Követelmények (KKK) kidolgozására, amelyre szakfejlesztési munkacsoport alakult. A KKK megalkotásánál fontos szempont volt a képzéssel érintett szervezetek előzetes véleményének megismerése és javaslataik beépítése. Az előkészített dokumentáció és az NKE több karát is érintő szakfejlesztési megbeszélések eredményei alapján álltak össze a polgári nemzetbiztonsági alap és mesterszak KKK tervezetei. Az ezt követő képzésfejlesztési döntések után, a követelmények a 7/2016 (II.15.) MvM rendeletben,²¹ mint *polgári nemzetbiztonsági alapképzési szak és mesterképzési szak* jelentek meg.

A 4 féléves polgári nemzetbiztonsági mesterképzési szak a 6 féléves alapképzésre épül, ahol mindkét szinten a beiskolázásra jogosult szervek szakmai igényeinek figyelembevételével 3 specializáció (humán felderítő, technikai felderítő, terrorelhárítási) jött létre.

Az alapképzésnél, az egyes specializációs elemeken túl a képzés közös célja: *„polgári nemzetbiztonsági szakértők oktatása és nevelése a nemzetbiztonsági szolgálatok, valamint más, a titkos információgyűjtésre és titkos adatszerzésre feljogosított szervek [...] számára, akik korszerű általános és szaktudományi, elméleti és gyakorlati ismeretekkel, továbbá nemzetbiztonsági szakmai, szaktechnikai, jogi, kriminológiai, kriminalisztikai, pszichológiai, informatikai, biztonságpolitikai és idegen szaknyelvi ismeretekkel rendelkeznek, továbbá kellő ismerettel a képzés mesterszakon történő folytatásához.”*²²

A következő képzési szint az okleveles polgári nemzetbiztonsági vezető szakértő végzettséget adó polgári nemzetbiztonsági mesterszak, ahol bemenetként ún. teljes kreditérték beszámításával figyelembe vehető szakként jelenik meg mind a nemzetbiztonsági, a polgári nemzetbiztonsági, és a bünyügyi alapképzési szak is. Az egyes specializációktól függetlenül a mesterképzés közös célja: *„olyan nemzetbiztonsági szakemberek képzése, akik alkalmasak a közigazgatási, a katonai, a rendészeti, tudományos szektorokban vezetői és szakértői feladatok ellátására, szakmai ismereteik és gyakorlati készségeik alapján képesek nemzetbiztonsági problémák értékelésére, elemzésére és megoldására. Felkészültek a politikai intézmények, biztonsági folyamatok, közpolitikák működésének és ezeknek a globális biztonsági-politikai helyzettől függő összefüggésének és egymásra hatásának megértésére, kormányzati válaszok előkészítésének a támogatására. Felkészültségük alapján alkalmasak tanulmányaik doktori képzés keretében történő folytatására is.”*²³

²¹ 7/2016. (II.15.) MvM rendelet az államtudományi képzési terület alap- és mesterképzési szakjainak meghatározásáról és azok képzési és kimeneti követelményeiről

²² Uo.

²³ Uo.

2. szakasz:

A képzésfejlesztés második szakaszaként 2016-ban kezdődött a polgári nemzetbiztonsági alapszak *szakindítási dokumentumainak* előkészítése. Mindez lényegében a szakindítás egyik legösszetettebb részeként széles körű, az RTK, a HHK, és a NETK fejlesztési folyamatot segítő oktatóinak bevonásával járó megbeszéléseket és egyeztetéseket jelentett. Mivel az alapszak a humán és technikai felderítő specializációk mellett magába foglalja a terrorelhárítást is, így a Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék a Terrorelhárítási Tanszék munkatársaival közösen végezte a részanyagok kidolgozását. A *szakindítási dokumentáció és a mintatantervek* kidolgozása már a szakot előkészítő szűkebb munkacsoportra hárult, amely során az egyes karok és oktatóik részanyagai beépítésre kerültek.

Az alapszak belső szerkezetében biztosítja a szükséges szaktávolságot, magába foglalja az NKE minden alapképzésének szerves részét képező közös egyetemi modul tantárgyait,²⁴ valamint helyet ad a belügyi alapozó ismereteknek is. Tantárgyi szerkezetében és oktatói összetételében, már a szakfejlesztés során fontos szempont volt, hogy az NKE egyéb karainak oktatói sajátos szakmai területeikkel részt vegyenek a képzésben, így biztosítva a nemzetbiztonsági kérdésköröket érintő, az NKE egyéb területein jelenlévő ismeretek becsatornázását.

A szakfejlesztés egyetemi folyamatai 2016 közepén zárultak le, majd sikeres MAB eljárást követően az Oktatási Hivatal is nyilvántartásba vette az új alapszakot. A szak a 2017 év eleji felvi.hu kiírásban került meghirdetésre, majd a sikeres felvételi eljárások lefolytatását követően a 2017/2018-as tanévtől indulhatott a polgári nemzetbiztonsági alapszak első évfolyama.²⁵

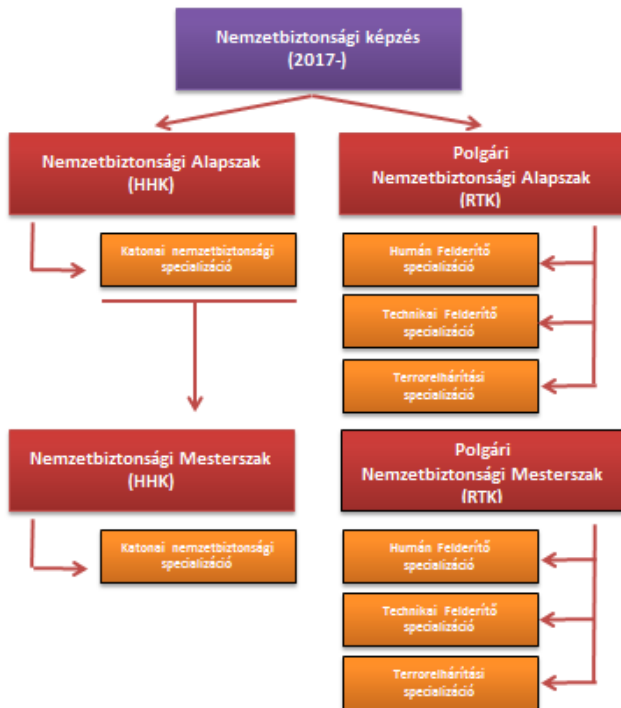
3. szakasz:

A szakfejlesztés 3. szakasza 2016-2018 között zajlik, amely már az alapképzésre építve, illetve azzal párhuzamosan, a *polgári nemzetbiztonsági mesterszak szakindítását* öleli fel. A szakfejlesztéssel foglalkozó munkacsoport a már kiadott KKK alapján 2017 közepére elkészítette a mesterszak szakindítási dokumentumait, és megindulhattak a további egyetemi folyamatok, majd a MAB eljárása. Az eddigi fejlesztési munka utolsó szakaszában érthető módon várakozással tekintünk annak kimenetelére, hiszen csak sikeres nyilvántartásba vétel után hirdethető meg a szak 2018 elején, majd a felvételi eljárások megszervezését és lefolytatá-

²⁴ Dr. VARGA András: Tanulmány az Egyetemi Közös Modul bevezetésének hallgatói tapasztalatairól (2013/2014) http://archiv.uni-nke.hu/uploads/media_items/ekm-tanulmany-hallgatok.original.pdf (Letöltve: 2017.08.25.)

²⁵ <http://felveteli.uni-nke.hu/nbi/alapkepzes/polgari-nemzetbiztonsagi/> (Letöltve: 2017.11.15.)

sát követően indulhat a 2018/2019-es tanévtől annak első évfolyama. A szak az érintett nemzetbiztonsági szolgálatok és titkos információgyűjtésre jogosult szervek állományából várja hallgatóit, így várhatóan hosszú távon kiszolgálja a beiskolázásra jogosult szervek vonatkozó felsőoktatási képzési igényeit.

1. ábra: A nemzetbiztonsági képzés struktúrája 2017 után
(szerk.: szerző)

Napjainkban tagadhatatlanul kiemelt jelentősége van az idegen nyelvek ismeretének, ami különösen igaz a nemzetbiztonsági szféra területeire. Mindezt már a polgári nemzetbiztonsági mesterszak előkészítése során is figyelembe vettük, így a Képzési és Kimeneti Követelmények között az egy középfokú (B2) komplex típusú nyelvvizsga helyett már legalább egy, élő idegen nyelvből államilag elismert, felsőfokú (C1) komplex nyelvvizsga vagy két legalább középfokú (B2) (eb-

ből az egyik angol nyelvi) komplex, államilag elismert nyelvvizsga az előírás.²⁶ A mesterképzés a továbbiakban is részidejű (levelező) formában történik, így előre látható a nyelvi követelmények teljesítéséhez kapcsolódó hallgatói feladat, hiszen a szervezett nyelvi képzés nem része a szak levelező tantervének. Ebben az önálló nyelvtanuláson túl, a beiskolázó szervezetek támogatásával, illetve szervezésében megvalósuló nyelvtanfolyamok jelenthetnek segítséget.

A polgári nemzetbiztonsági képzés szerkezete

A 2017 szeptemberében indult polgári nemzetbiztonsági alapképzési szak (RTK) 6 féléves, 180 kredit teljesítését igényli. Belső szerkezetét tekintve alapozó és szakmai törzsanyagot, differenciált szakmai ismereteket (valamint szabadon választható tantárgyakat) ölel fel. A 35 kreditnyi alapozó tantárgyi ismeretkörön belül, a képzési időszak első évében jelennek meg az NKE 2013/2014-es tanévtől bevezetésre került Egyetemi Közös Modul (EKM) tantárgyai. Összesen 91 kreditnyi tantárgy tartalmazza a szakmai törzsanyag ismereteit, figyelembe véve az RTK alapképzéseire jellemző elemek beépítésének szükségességét is. Specializációnként további 9-10 tantárgy (30 kredit értékben) biztosítja a differenciált ismereteket. A teljes oktatói körből 41 oktató lát el tantárgyfelelősi feladatot.

Az indítási eljárás alatt álló polgári nemzetbiztonsági mesterképzési szak tanterve 4 féléves, 120 kredit teljesítését írja elő. A szak törzsanyagának 26 tantárgya mellett specializációnként 7 tantárgy biztosítja az előírt ismeretek megszerzésének lehetőségét. A törzsanyag tantárgyait tekintve 10 tárgy esetében az NKE más karai biztosítják az oktatást, 11 tárgy sorolható a tágran értelmezett nemzetbiztonsági ismeretekhez, míg a vezetéshez kapcsolódó ismereteket 5 tárgy öleli fel.²⁷ A tantárgyakat több mint 20 tantárgyfelelős jegyzi, ami jól mutatja az ismeretkörök széles spektrumát.

A Nemzetbiztonsági Intézet által gondozott speciális képzési területek az államtudományi képzések részeként vannak jelen. Kari beágyazottságaik jól jelzik, hogy közvetlenül illeszkednek a hadtudományi és rendészettudományi irányokhoz, számos ismeretkört (pl. biztonságpolitikai, jogi, gazdasági, műszaki) ölelnek fel. Fontos feladat az oktatott részelemek ágazati igényekhez történő illesztése mellett, a képzések színvonalának folyamatos növelése, belső tartalmának fejlesztése. Az intézet munkatársai, így a képzési kínálat bővítésén túl, tananyagaik

²⁶ 282/2016. (IX. 21.) Korm. rendelet (Hatály: 2016.XII.20. -2017.VIII.31.) az államtudományi képzési terület alap- és mesterképzési szakjainak meghatározásáról és azok képzési és kimeneti követelményeiről, valamint az azzal összefüggő kormányrendeletek módosításáról

²⁷ A tárgyak száma, az óraszámok / kreditek nélkül értelemszerűen nem mutatja teljeségében az adott ismeretkörök tényleges súlyát.

fejlesztését, a hadtudományi kutatási prioritások egyes területein²⁸ a kutatási pozíció növelését, és az eredményként megjelenő új ismeretek oktatásba történő átültetését tűzték ki célul. Több irányban, így többek között a szakfejlesztés, a nemzetbiztonsági kérdéskörök szakági jogi elemeinek áttekintése, a titkosszolgálatok történeti kérdéseinek feltárása, vagy akár az információgyűjtés kérdéseinek vizsgálata is zajlik a kutatómunka. A kutatások eredményeként elkészülő munkákat a várakozások szerint nemcsak a nemzetbiztonsági képzési terület, hanem az egyetem egyéb szakjainak hallgatói is haszonnal forgathatják majd.

Beiskolázási keretrendszer

Mind a polgári nemzetbiztonsági alapszak, mind a mesterképzési szak általános célja nemzetbiztonsági szakértők²⁹ képzése. A képzés zárt, a már hivatkozott 1/2013. (I. 8.) KIM rendelet alapján a polgári nemzetbiztonsági alapképzési szakra csak meghatározott szervezetektől, a szükséges beiskolázási támogatással, és érvényes kockázatmentes biztonsági szakvéleménnyel jelentkezhetnek, illetve nyerhetnek felvételt. A rendelet megfogalmazása és a szak kialakított specializációi jelzik, hogy a képzés a nemzetbiztonsággal, titkos információgyűjtéssel foglalkozó szervezetek teljes köre előtt nyitott, és a specializációk a humán, a technikai, valamint a terrorelhárítási tevékenységhez szükséges kompetenciák szerint válnak el. Az előkészített mesterszak lehetőséget teremt arra is, hogy az ún. teljes kreditérték beszámításával figyelembe vehető szakokon (nemzetbiztonsági, polgári nemzetbiztonsági, bűnügyi alapképzési szakok) végzettekén túl, a más alap- vagy mesterszakokon végzettek szélesebb köréből is jelentkezhessenek³⁰ a képzésre, elismerve ezzel a szférában dolgozók sokszínű alapvégzettségi hátterét.

A képzéseket, azok kari meghirdetésétől (HHK, illetve RTK) függetlenül, a Nemzetbiztonsági Intézet gondozza, ahol a képzés zárt jellege, levelező munkarendje és támogatott formája miatt a hallgatókkal szemben indokolt elvárás az ütemezett előrehaladás. Az alap- és mesterszakok mintatantervei alapján az egyes ismeretkörök és az azokat felölelő tantárgyak egymásra épülnek, ami a hallgatók számára folyamatos előrehaladást tesz lehetővé. A nemzetbiztonsági képzésekről a felvi.hu oldalon évenként meghirdetett keretszámokat tekintve jól

²⁸ Boda József – Boldizsár Gábor – Kovács László – Orosz Zoltán – Padányi József - Resperger István – Szenes Zoltán: Fókusz és együttműködés. A hadtudomány kutatási feladatai, Honvédségi Szemle 144. évfolyam 2016/3. szám, 13-14.o.

²⁹ Alapszakon, polgári nemzetbiztonsági szakértő, mesterszakon okleveles polgári nemzetbiztonsági vezető szakértő szakképzettséget adva.

³⁰ Lásd: Meghatározott kreditek teljesítésével figyelembe vehető szakok, illetve a mesterképzésre való felvétel feltételei előírásokat - 282/2016. (IX. 21.) Korm. rendelet (polgári nemzetbiztonsági mesterképzési szak KKK 5. és 12 pontok)

látható az is, hogy a szakok alacsony hallgatói létszámúak, így az adott tantárgyat oktatók több időt fordíthatnak (pl. szemináriumi foglalkozások keretében) az egyes hallgatók oktatására, fejlesztésére.

Doktori képzés

A nemzetbiztonsági tudományterület mintegy harmadik képzési szintjének tekinthetőek az NKE doktori iskoláiban megjelenő nemzetbiztonsági témakörök. A kapcsolódó tudományok tantárgyainak oktatásával a Nemzetbiztonsági Intézet munkatársai mind a Hadtudományi Doktori Iskola, mind a Rendészettudományi Doktori Iskola képzési programjaiban jelen vannak. A képzési forma értelemszerűen nyitva áll a nemzetbiztonsági mesterképzési szakokon végzett hallgatók előtt is, akik a szakterület különböző témaköreinek kutatásával, új tudományos eredmények bemutatásával reményeink szerint elősegíthetik a szféra tudományos fejlődését. Mindezt az intézet, az aktuális nemzetbiztonsági kérdések tudományos konferenciákon³¹ történő ismertetésével is elő kívánja segíteni, ami ösztönözheti a mesterszakon végzett hallgatókat a doktori képzésekbe történő későbbi bekapcsolódásra. Az elmúlt években a végzős mesterszakos hallgatók közül – tanulmányaik ideje alatt – már többen szerepeltek hazai tudományos konferenciákon, publikáltak tudományos folyóiratokban és volt, aki PhD képzésben is folytatta tanulmányait. A jelenleg doktori tanulmányokat folytatók néhány éven belül várható fokozatszerzése akár a szak(ok) későbbi oktatói háttérét is erősíthetik.

Hallgatói motiváció

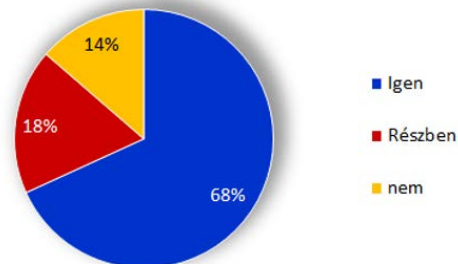
A Nemzetbiztonsági Intézet, a 2013-tól meghirdetett képzéseiben részt vevő hallgatók körében, minőségbiztosítási célból évente készített kérdőíves vizsgálatokat, amelyek nem pusztán az egyes tantárgyak oktatásával kapcsolatos hallgatói vélemények megismerését, hanem képzésfejlesztési célokat is szolgálnak. A kérdőíves vizsgálatok minden esetben önkéntesek voltak, készítésükre a képzés indításakor (2013), ezt követően pedig a tanévek végén került sor. Amíg a bemenetkor készülő kérdőíves vizsgálatok a leendő hallgatók előzetes elvárásait jelelni tudták meg, addig a képzési időszakokat záró felmérések már egyfajta hallgatói tapasztalatok birtokában készülhettek és utalhattak a korábbi elvárások megvalósulásának kimenetelére.³²

³¹ A Nemzetbiztonsági Intézet 2012-2016 között 12 hazai és nemzetközi szintű önálló tudományos konferenciát szervezett.

³² Az ismertetett néhány, a felmérések eredményeit összevető diagram kapcsán fontos megjegyezni, hogy azok kitöltésének száma miatt nem adhat teljes képet. A válaszdással

A képzések megkezdését megelőzően, 2013-ban végzett kérdőíves vizsgálatban³³ a válaszadók 95%-a vélte úgy, hogy a diplomaszerezés erősíteni fogja a pályán való maradását. A válaszadók 78%-a jelölte meg továbbá, hogy sikertelen felvételi esetén a következő évben ismételten megpróbál bejutni a szakra.³⁴

Egy teljes képzési ciklust követően (2016-ban) már a végzős hallgatók körében történt meg a „véleménye szerint a sikeres végzés hozzájárulhat-e szakmai előmeneteléhez?” kérdés feltevése. Itt 22 válasz érkezett, amely közül 15 igen, 4 részben, 3 nem választ adott. A 2017-ben végzett kérdőíves felmérés során (a válaszadók a képzési ciklusok miatt már értelemszerűen különböznek a 2013-2014-ben megkérdezettektől) a kérdésre érkezett 24 válasz megoszlása pedig szintén azt mutatja, hogy a hallgatók túlnyomó részének véleménye alapján a sikeres szakirányú diploma hozzájárulhat szakmai előmenetelükhöz. A három felmérés adatainak összevetése jól jelzi, hogy a kezdeti, talán túlzottnak tekinthető 95%-os arány, a képzés későbbi szakaszaiban a 75-85%-os arányra módosult (lásd következő ábrák).

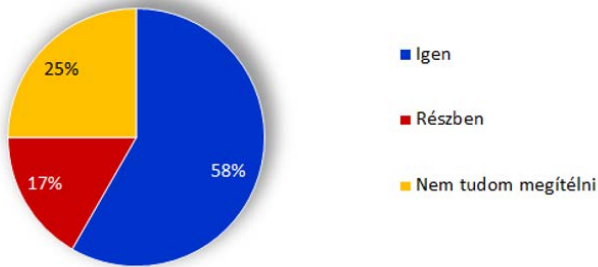

2. ábra: Kérdőíves felmérés eredménye (2016 – Minőségfejlesztés)
„Véleménye szerint a sikeres végzés hozzájárulhat-e szakmai előmeneteléhez?”
(szerk.: szerző)

megcélzott hallgatói létszámot (erre a felvi.hu képzési keretszámai adhatnak utalást) nem, a válaszok számát azonban közöljük.

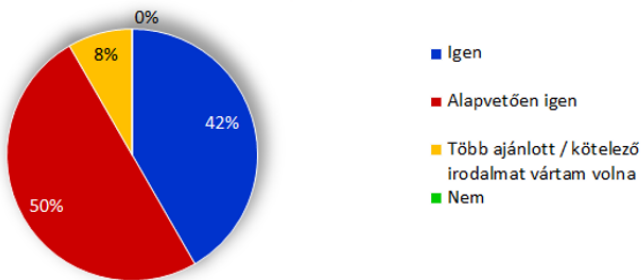
³³ Már hivatkozott felmérés (DOBÁK I.: A nemzetbiztonsági képzésről, In: Nemzetbiztonsági Szemle 2014. Különszám.) 23 db kitöltött kérdőív a mesterszakra felvételizők körében, személyhez nem köthető, nem azonosítható, amely a képzéssel szembeni egyéni elvárások felmérésére irányult.

³⁴ Uo. p. 69.

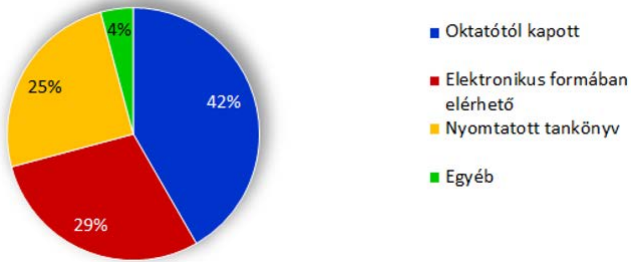
3. ábra: Kérdőíves felmérés eredménye (2017 - Minőségfejlesztés)
„Véleménye szerint a sikeres végzés hozzájárulhat-e szakmai előmeneteléhez?”
(szerk.: szerző)

A 2017 közepén lezajlott önkéntes kérdőíves felmérés során már a képzésfejlesztésre fókuszálva a hallgatók által feldolgozandó kötelező és ajánlott irodalmak „mennyisége” is a kérdések között szerepelt. A 24 beérkezett válasz alapján a válaszadók több mint 90 százaléka tartotta elegendőnek annak mennyiségét, míg több mint 8 % több ajánlott, illetve kötelező irodalmat várt volna az egyes témakörök feldolgozásához.

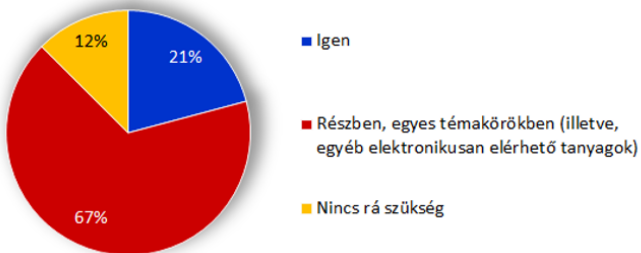
4. ábra: Kérdőíves felmérés eredménye (2017 - Minőségfejlesztés)
„Elegendő-e az ajánlott és kötelező irodalom mennyisége?”
(szerk.: szerző)

Ugyanezen felmérés kérdezett rá az elérhető tananyagok formájának (pl. nyomtatott, elektronikus, oktatótól kapott) előnybe részesítésére is. Itt a válaszadók a különböző megjelenési formák mellett közel azonos arányban tették le voksukat.

5. ábra: Kérdőíves felmérés eredménye (2017 - Minőségfejlesztés)
„Milyen tananyagokat (típusokat) részesítene előnyben?”
(szerk.: szerző)

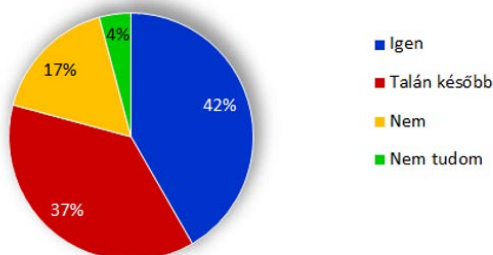
A képzés sajátosságaiból adódóan, egyfajta lehetséges tananyagfejlesztési irányként a felmérés rákérdezett egyes általános témakörökben az e-learning típusú tananyagformák hallgatók által történő igényére, és célszerűségére.

6. ábra: Kérdőíves felmérés eredménye (2017 - Minőségfejlesztés)
„Célszerűnek tartja-e e-learning tananyagok kialakítását adott témakörökben?”
(szerk.: szerző)

A képzések során – a szintek egymásra épültsége miatt is – egyfajta távlati cél, hogy a hallgatók a végzést követően a későbbiekben nyitottak legyenek annak egy magasabb szinten történő folytatására (pl. alapképzés után mesterszak, illetve mesterképzés után doktori képzés). 2016-ban a végzős hallgatók körében a tanulmányok magasabb szinten történő folytatási szándékát kutatva a 22 válaszadó közül 9 „igen”, 8 „nem”, 5 a „nem tudom” választ jelölte meg. 2017-ben a válaszadók több mint 40 százaléka a feltett kérdésre igennel válaszolt, míg közel 40 %-a jelezte, hogy „talán később”. Az eddigi tapasztalatok alapján, – vélhetően

az adott munkakörhöz szükséges felsőoktatási képzettségi szint elérésével – nem jellemző, hogy egyből magasabb szintű képzésben jelenjenek meg a hallgatók.

7. ábra: Kérdőíves felmérés eredménye (2017 - Minőségfejlesztés)
„Gondolkodik-e azon, hogy a képzést követően annak egy magasabb szintjén folytassa tanulmányait?” (szerk.: szerző)

Befejezés

A felsőoktatási keretek között megvalósuló nemzetbiztonsági képzés terén fordulópontot jelentett a 2011. évi törvényi változás,³⁵ amely az államtudományi – közigazgatási, a rendészettudományi, valamint a honvédtiszti felsőoktatási területek mellett külön nevesítette a nemzetbiztonsági területet is. A törvényi változás nem egyszerűen egy terület képzési igényeinek erőteljesebb becsatornázása a felsőoktatási keretrendszerbe, hanem annak az igénynek a nyomatékosítása is, hogy a nemzetbiztonsági jellegű veszélyekkel és fenyegetésekkel szemben megfelelő ismeretekkel rendelkező szakemberekből álló szolgálatok álljanak szemben.³⁶

Az érintett szervezetek munkájára folyamatosan változó külső környezetben, fokozódó társadalmi és állami figyelem mellett kerül sor,³⁷ amely folyamatos alkalmazkodást, fejlődést kíván a képzések oldaláról is. Az Intézet és tanszékei ennek kívánnak megfelelni. Az elmúlt években a fent ismertetett módon lépések történtek a képzési kínálat fejlesztésére, valamint a kutatási tevékenység

³⁵ Nemzeti Közszolgálati Egyetemről, valamint a közigazgatási, rendészeti és katonai felsőoktatásról szóló 2011. évi CXXXII. törvény 1. § (1) a) bekezdés

³⁶ DOBÁK Imre A nemzetbiztonsági képzésről, In: Nemzetbiztonsági Szemle 2014. Külön-szám. p. 69.

³⁷ REGÉNYI Kund: Alkotmányvédelmi Hivatal, mint modern nemzetbiztonsági szolgálat, In: PARÁDI József – BODA József – SIMON F. Nándor (szerk.): A XIX-XX. századi Magyar Állam nemzetbiztonsági szervezetei, NBSZ 2012, p. 271.

növelésére. Intézeti szinten 2013-hoz viszonyítva jelentősen nőtt a minősített oktatók száma, és középtávon is cél, hogy ennek aránya még magasabb legyen, hiszen hozzájuk kapcsolódnak az oktatás, a kutatás és a tananyagfejlesztés összefüggő feladatai.

Felhasznált irodalom:

- BODA József: A nemzetközi oktatás és képzés története a magyar rendvédelmi szervezeteknél, Belügyi Szemle 2001/10. szám
- BODA József – BOLDIZSÁR Gábor – KOVÁCS László – OROSZ Zoltán – PADÁNYI József - RESPERGER István – SZENES Zoltán: Fókusz és együttműködés. A hadtudomány kutatási feladatai, Honvédségi Szemle 144. évfolyam 2016/3. szám, 3-19.o.
- DÁVID Ferenc: Nemzetbiztonság és szervezetrendszer, Államtudományi Műhelytanulmányok 2017/14. szám http://uni-nke.hu/uploads/media_items/david-ferenc-nemzetbiztonsag-es-szervezetrendszer-1.original.pdf
- DOBÁK Imre: A nemzetbiztonsági képzésről, In. Nemzetbiztonsági Szemle 2014. Különszám.
- DOBÁK Imre: Adalékok a 2. vkf. osztály képzéstörténeti kérdéseire. In. Felderítő Szemle 2014/2. szám
- FIALKA György: Az állambiztonsági képzés zárása, a nemzetbiztonsági képzés kezdete 1990-1994-ig, In. Nemzetbiztonsági Szemle 2014. Különszám.
- HÉJJA István: A katonai nemzetbiztonsági képzések helyzete (1990-2012) In. Nemzetbiztonsági Szemle 2014. Különszám.
- JOBST Ágnes - A titkosszolgálatok tudománya az oktatás és a tananyagok tükrében – 1945 után. In: Csóka F. (főszerk.) – Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából.
- JOBST Ágnes - Dokumentum az államvédelmi tiszképzés megindításáról, 1948, Betekintő 2010/2.
- KOZÁRY Andrea: Az ÁVH Dzerzsinszkij Tiszti Iskolája, Rubicon, http://www.rubicon.hu/magyar/oldal/az_avh_dzerzsinszkij_tiszti_iskola/
- REGÉNYI Kund: Alkotmányvédelmi Hivatal, mint modern nemzetbiztonsági szolgálat, In: Parádi József – Boda József – Simon F. Nándor (szerk.): A XIX-XX. századi Magyar Állam nemzetbiztonsági szervezetei, NBSZ 2012,
- Rendőrtiszti Főiskola 2008 évi küldetésnyilatkozata <http://web.archive.org/web/20080215183933/http://www.bm.hu:80/rtf/kuldetes.html> (letöltve: 2017.09.05.)
- 2011. évi CXXXII. törvény, a Nemzeti Közszolgálati Egyetemről, valamint a közigazgatási, rendészeti és katonai felsőoktatásról

- 1/2013. (I. 8.) KIM rendelet, a közigazgatási, rendészeti, katonai és nemzetbiztonsági felsőoktatás vonatkozásában az évenként felvehető hallgatói létszám megállapításával és elosztásával kapcsolatos eljárás részletes szabályairól, a Nemzeti Közszolgálati Egyetemre történő felvétel különös feltételeiről, valamint a külföldi hallgatók Nemzeti Közszolgálati Egyetemre történő felvételének, jogállásának és tanulmányainak részletes szabályairól
- 7/2016. (II. 15.) MvM rendelet, az államtudományi képzési terület alap- és mesterképzési szakjainak meghatározásáról és azok képzési és kimeneti követelményeiről
- 282/2016. (IX. 21.) Korm. rendelet (Hatály: 2016.XII.20. -2017.VIII.31.), az államtudományi képzési terület alap- és mesterképzési szakjainak meghatározásáról és azok képzési és kimeneti követelményeiről, valamint az azzal összefüggő kormányrendeletek módosításáról
- A Kormány 396/2016. (XII. 5.) Korm. rendelete az államtudományi képzési terület alap- és mesterképzési szakjainak meghatározásáról és azok képzési és kimeneti követelményeiről, valamint az azzal összefüggő kormányrendeletek módosításáról szóló 282/2016. (IX. 21.) Korm. rendelet módosításáról